

Юрків Н. З.,

Львівська комерційна академія

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАПОЗИЧЕНЬ В СИСТЕМІ ЛЕКСИЧНОЇ СИНОНІМІКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті зроблено спробу з'ясувати шляхи виникнення синонімічних рядів в англійській мові та їх використання в сучасній англійській мові (на матеріалах Британського національного корпусу текстів (BNC)); охарактеризовано основні типи синонімічних зв'язків; здійснено класифікацію синонімів за походженням, структурою та морфологічними особливостями.

Ключові слова: синонімічні зв'язки, абсолютні, відносні синоніми, конотативне значення.

В статье сделана попытка выяснить пути возникновения синонимических рядов в английском языке, их использования в современном английском языке (на материалах Британского национального корпуса текстов (BNC)); охарактеризованы основные типы синонимических связей; осуществлена классификация синонимов по происхождению, структуре и морфологическими особенностями.

Ключевые слова: синонимические связи, абсолютные, относительные синонимы, коннотативные значения.

This article presents an attempt to identify the sources of words in synonymic rows in the English language, the usage of borrowed synonyms in Modern English (based on the British National Corpus (BNC)), to characterize the types of synonymic relations and to classify the synonyms by their origin, structure and morphological features.

Keywords: synonymic relations, absolute and relative synonyms, connotative meaning.

Багатство мови найяскравіше виявляється в синоніміці, а отже глибоке знання синонімічних можливостей і вправність у користуванні ними є одним із найважливіших показників майстерності ефективного комунікатора. Уміння правильно вибрати найбільш влучні для даної ситуації синоніми зі спектру варіантів роблять мову живою, точною, виразною, а це дає можливість уникати одноманітності мовлення, усуває тавтологію. Синоніми слугують також для уточнення думки, посилення виразності мовлення. Вони є одним із засобів експресивної оцінки.

Метою нашого дослідження є визначення поняття синонімії, основних типів синонімічних зв'язків у запозичених словах, опис основних аспектів процесу запозичення.

Актуальність теми зумовлена необхідністю дослідження запозичень в синонімічних рядах англійської мови, що збагачує синонімічні арсенали мови-реципієнта, сприяючи гармонічному поєднанню в рамках єдиного контексту рідних і запозичених слів і елементів.

Матеріалом для дослідження слугували слова з Британського національного корпусу текстів (BNC).

Явище синонімії в англійській мові, зокрема синонімічні зв'язки між словами, є одним із найбільш дискусійних питань, яке привертало і привертає увагу вчених-лінгвістів, зокрема В. А. Звєгінцева [6, с. 47], В. Т. Вілюмана [4, с. 36], С. Бережана [3, с.79], О. О. Реформатського [11, с.328]. Характеризуючи синоніми як феномен, важливо досліджувати їх не як окремі лексичні одиниці, а у співвідношенні з іншими одиницями, що співпадають з ними за значенням [9, с. 80].

Щодо визначення поняття синонімії, думки науковців розходяться. В більшості випадків визначень синонімів наголошується розбіжність їх значень, а не спільні семантичні властивості слів.

Мостовий М. приходиться до висновку, що синоніми – це слова, які мають подібні значення, розбіжності яких у вживанні мають властивість нейтралізуватися [10, с. 116].

Наявність в словах-синонімах спільних семантичних та функціональних ознак, виявлення подібності та відмінності в їх значенні та функціях є, за словами В. Г. Вілюмана, необхідним критерієм для визнання слів синонімами, а проблема синонімії полягає у виявленні подібностей та відмінностей сходжень і розбіжностей в значеннях і функціях слів-синонімів.

Незважаючи на низку лінгвістичних праць щодо проблем синонімії, на сьогоднішній день питання визначення синонімів, методів їх вивчення та класифікації, походження компонентів синонімічного ряду залишається спірним.

Синоніми – це слова однієї частини мови або їх окремі значення, що при повній або частковій формальній відмінності мають тотожні чи майже тотожні значення, з можливими відмінностями у стилістичній та граматичній характеристиках [3; 4]. Синоніміка тої чи іншої мови поповнюється значною мірою за рахунок запозичень. Науковці, зокрема О. Есперсен, заявляли, що синонімічну систему англійської мови сформували численні запозичення слів з інших мов. Активний процес виникнення синонімічних зв'язків між запозиченнями та власними словами відбувався протягом усього періоду становлення синоніміки англійської мови, з найдавніших періодів існування мови, починаючи з часів бойових дій на Британських островах під впливом спілкування британців, римлян, саксів, данців і норманів і аж до наших часів. [10, с. 20] Так, одними з перших були запозичені слова, які перебувають і на сьогоднішній день у вжитку:

- take (69628)* – з північно германських мов

The army took the fort on the hill.

- receive (7414) – з латинської мови

He was stunned to receive a reply saying his payments were being suspended while he was away

- attain (452) – зі старофранцузької мови

We aim to attain the highest practically achievable standards of occupational health and safety and the highest levels of performance in protecting the environment.

- snatch (301) – з голландської мови

The dealers snatch the baskets of produce they have bought and rush them to waiting lorries.

Після того, як слова запозичуються, вони або стають абсолютними синонімами з рідними словами в мові, або ж частіше піддаються десинонімізації, за якої відбуваються семантичні зміни значення слів.

Якщо слово входить в мову при одночасному запозиченні нового предмету чи поняття, то значення цього запозичення не зазнає змін, однак у випадку входження нового слова в якості синоніма до вже існуючих слів між цими синонімами відбувається розмежування значень і спостерігається поява нового конотативного значення [10; 13].

- home-distilled vodka (301) – самогон – з російської мови

The unusual theme was carried through the entire wedding, with vodka and schnapps served at the back of the church.

- borscht (7) – борщ – з російської мови

Lee said that she would make a chicken and pasta and fruit and nut salad and make borscht and buy black bread and invite Philippa and Conrad.

- Cossack (77) – Козак – з російської мови

The men had been dressed in traditional Cossack outfits.

Запозичення слів, які позначають предмети властиві тільки культурі певної мови демонструє взаємодію культур та додає народного колориту значенню слова [14, с.58].

За рахунок цього збільшується кількість слів у синонімічних рядах та експресивність словника мови.

*цифрами позначено кількість вживання запозичень в BNC

Так, наприклад до синонімічного ряду англійського слова *pretty* (7555) “гарненький, милий, привабливий, прекрасний, чудовий” додалось слово з французької *elegant* (1718) – “вишуканий, витончений, що має тонкий смак” та з латинської *cute* (294) – “яскравий, проникливий, розумний, кмітливий, чарівний”.

Слово германського походження *friend* (16348) теж має в своєму синонімічному ряді іншомовні запозичення, що додають йому нових конотацій:

- *comrade* (265) – з французької (16 ст.), що першочергово мало значення “снівмешканець”, тепер набуло нової дефініції “товариш, компаньйон”;

- *associate* (1200) – латинської (15 ст.) – означало “колега, компаньйон”, а пройшло семантичну адаптацію до значень “партнер, товариш, співучасник, приятель”.

В синонімічні ряди об’єднуватись можуть слова, які мають у своєму складі спільне значення [1, с. 49]. Зважаючи на те, що багато слів мають широку семантику, це означає, що слово може входити одночасно у кілька синонімічних рядів. Можна привести наприклад, англійський прикметник *clear* (24970), який одночасно входить у такі ряди:

1. у значенні “cloudless, bright”: *clarion, crystal, fair, fine, light, luminous, pleasant, rainless, shining, shiny, sunny, unclouded, undarkened, undimmed*;

2. у значенні “understandable, apparent”: *apprehensible, clear-cut, coherent, comprehensible, conspicuous, crystal, definite, distinct, evident, explicit, express, knowable, obvious, open and shut, patent, plain, precise, recognizable, simple, transparent, uncomplicated*;

3. у значенні “open, unhindered”: *bare, empty, free, smooth, stark, unhampered, unimpeded, unlimited, vacant, vacuous, void*;

4. у значенні “transparent”: *apparent, glassy, limpid, pellucid, pure, thin, translucent*;

5. у значенні “certain in one’s mind”: *absolute, confirmed, convinced, decided, definite, positive, resolved, satisfied, sure*;

6. у значенні “not guilty”: *absolved, blameless, discharged, dismissed, guiltless, innocent, pure, sinless, stainless, unblemished, undefiled*.

Зіставивши синонімічні ряди, можна помітити, що синоніми не завжди є взаємозамінними. Компоненти синонімічного ряду можуть відрізнятися конотативним значенням, тобто відтінками чи інтенсивністю якості, характером процесу, протікання дії. Наприклад, слово *clear*, яке запозичилось у кінці 13 століття, має різні значення відповідно до свого походження: зі старофранц. “яскравий, чистий (про зір та слух)” та з латинської “чистий, голосний, чіткий (про звуки)”. У староанглійській мові теж існувало слово *sweetol*, що мало значення “чіткий, ясний, очевидний”. Слово *clear* поступово еволюціонувало до поняття “чистий, чіткий”, що говорилося про світло, пояснення, значення та про погоду (14 століття) [16].

When the wind is southerly, the weather’s clear.

And a section on teaching children how to write did not offer a clear definition of basic writing skills, the grammatical knowledge

That means: Giving clear and sensible advice, Providing a full service, Offering regular financial reviews...

Значення “вільний, чистий від перешкод, зобов’язань, тягарів” з’явилося у 15 столітті.

I mean that we have got a clear commitment to equal opportunities demonstrated in this paper.

Важливим аспектом синонімії англійської мови є контраст між стилістично нейтральними рідними словами та літературними словами іншомовного походження, що призводить до умовних подвійних / потрійних паттернів. Наприклад:

- *next* (42210) староангл. = *future* (22378) латин. (14 ст.) = *emerging* (1579) франц. (14 ст.)

Внаслідок запозичень в англійській мові створювалися пари синонімів, між якими в подальшому відбувалася боротьба за існування [6; 12]. У різних випадках результати такого протистояння були неоднакові. Процес запозичення синонімів відбувався у таких основних способах:

1. Боротьба між англійським і запозиченим словом закінчувалась на користь останнього, яке часто цілком витіснило слово англійського походження. Наприклад, староанглійське слово *leech* – лікар було цілком витіснене словом старофранцузьким *doctor* (13ст.); староанглійське *mere* – озеро – французьким *lake*.

2. Переможцем у боротьбі виявлялося англійське слово. Запозичене слово, проіснувавши у англійській мові протягом певного часу, витісняється з неї. Наприклад, старофранцузьке слово *amour* – любов (13 ст.) було витіснене англійським *love*.

3. У мові зберігалось обидва слова та заодно відбувалась певна диференціація їх значень, або лише семантичного, або стилістичного характеру. Іноді запозичене слово витісняє свій споконвічно англійський синонім до іншої сфери значення.

Наприклад, староанглійське слово *last* (70567) та старофранцузьке *final* (15400) (14 ст.) як прикметники мають споріднене значення – "останній, кінцевий", але слово *final* ще набуло значення "остаточний, вирішальний, цільовий", а слово *last* – "минулий, найновіший, найсвіжіший, крайній, надзвичайний" [16].

Russia set to give up one of its last grisly secrets ... (надзвичайно неприємні таємниці)

Leeds' former England defender was forced to sit out the final ten matches of last season's title charge with an ankle injury that needed surgery. (вирішальні 10 матчів)

Період становлення синонімічної системи англійської мови відзначається інтенсивністю процесу синонімізації за рахунок запозиченої лексики, яка, в одних випадках проявлялася у співіснуванні та повній (або частковій) взаємозаміні іншомовного слова, в інших – у рівноцінному співіснуванні входжень з різних мовних джерел. Також у мову потрапляли запозичення, яких не потребував ні словниковий склад мови, ні синонімічні ряди, оскільки у мові-реципієнті вже було слово для позначення тих чи інших понять. Такого роду випадкові запозичення рано чи пізно виходили з вжитку і забувалися [9; 10].

Запозичення лексичних одиниць з інших мов та їх вживання активізує та поповнює синонімічні ресурси мови-реципієнта, сприяє гармонічному поєднанню в рамках єдиного контексту рідних і запозичених слів і елементів, що збільшує і збагачує арсенал експресивних засобів мови і її ідейний потенціал.

Література:

1. Антрушина Г. Б., Афанасьєва О. В. Лексикологія англійського мови. / Г. Б. Антрушина, О. В. Афанасьєва. – М. : Изд. Дрофа, 1999. – 257 с.
2. Арбекова Т. И. Лексикологія англійського мови (практический курс). / Т. И. Арбекова. – М. : Высшая школа, 1977. – 240 с.
3. Бережан С. Г. К семасиологической интерпретации явления синонимии. – у кн. : Лексическая синонимия / С. Г. Бережан. – М. : Наука, 1967. – 187 с.
4. Виллюман В. Г. Англійська синоніміка : введєніє в теорію синонімії і методику изучєнія синонімів / В. Г. Виллюман. – М. : Высшая школа, 1980. – 128 с.
5. Виноградов В. В. Основные типы лексических значений слова // Вопросы языкознания, 1953. – № 5. – С. 11-17.
6. Звегинцев В. А. Теоретическая и прикладная лингвистика. / В. А. Звегинцев. – М. : Просв., 1968. – 210 с.
7. Елисеєва В. В. Лексикологія англійського мови. / В. В. Елисеєва. 2003. – 44 с.
8. Есперсен. О. Х. Філософія граматики. / О. Х. Есперсен. Москва : Изд. иностранной литературы, 2002. – 400 с.
9. Минаєва Л. В. Слово в языке и речи : Учебн. пособие для студентов филол. фак. ун-тов и ин-тов и фак. иностр. яз. / Л. В. Минаєва. – М. : Высшая школа, 1986. – 147 с.
10. Мороховський О. М. Деякі питання теорії запозичень / О. М. Мороховський // Мовознавство, 1984. – № 1. – С. 19-25.
11. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови : Підручник для ін-тів і фак. інозем. мов. / М. І. Мостовий. – Х. : Основа, 1993. – 256 с.
12. Реформатський О. О. Введєніє в языкознание. Учебник для филологических факультетов педагогических институтов. / О. О. Реформатський. – Москва : Просвещение, 1967. – 466 с.
13. Kunin A. V. English Lexicology. / A. V. Kunin. – Moscow : "Vyshaja shkola". 1972. – 145 p.
14. Mednikova E. M. Seminars in English Lexicology. / E. M. Mednikova. – Moscow : "Vyshaja shkola", 1978. – 132 p.
15. Palmer F. R. Semantics. A new outline. / F. R. Palmer. – Cambridge University Press, 1976. – 173 p.
16. Onions C. T. The Oxford Dictionary of English Etymology. / C. T. Onions. – Oxford University Press, 2004. – 1042 p.